

INTERJÚ ANDOR LÁSZLÓVAL A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR MEGALAPÍTÁSÁNAK 30. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

GRANÁT MARCELL

Milyen személyes történetei kötődnek a tanszékhez, a tanszéki munkához?

Azzal kezdeném, hogy én 1997-ben kerültem a tanszékre, megelőzőleg nagyjából öt éven keresztül a Politikatudományi Tanszéken dolgoztam. 1997-ben Veress József hívott át, de tanítani '98-ban kezdtem, mert közben egy évet az Egyesült Államokban töltöttem Fulbright ösztöndíjjal. Tehát ekkor kapcsolódtam be ténylegesen itt az oktatásba. Ez egy olyan időszak volt, amikor nagyon sok volt a tennivaló a tanszéken. Viszonylag nagy volt a létszám is, ami nem azt jelenti, hogy feltétlenül a főállású létszám lett volna nagyon nagy, hanem nagyon sokan voltak mellékállású vagy címzetes oktatók, Kupa Mihálytól Csillag Istvánig, csupa olyan személyiség, akik valamilyen formában a gazdaságpolitika gyakorlatában részt vettek, és Veress József meghívta ide őket órát adni. Sok volt a fiatal is, ami lényegében annak köszönhető, hogy akkoriban a gazdaságpolitika tárgy az alapozó képzésben még kötelező jelleggel szerepelt. Nagyon fontos hozzátenni, hogy így a hallgatók kaptak egy kötelező jellegű, rendszeres, alapos kiképzést a gazdaságpolitikából, döntően Veress József előadásában, ami az egyik legnépszerűbb előadás volt akkoriban az egyetemen. Az alapozó képzésbe ez úgy épült be, hogy a hallgatók áttestek a mikro- és makroökonómián, és ezt követte kötelező jelleggel a gazdaságpolitika, ahol volt előadás és szeminárium is. Tehát a hallgatók jelentős óraszámban kapták ezt a tárgyat annak érdekében, hogy – az elméleti alapozás után – egy kicsit közelebb kerüljenek a tényleges gyakorlathoz.

Akkoriban részt vettem az alapozó gazdaságpolitika oktatásban is, illetőleg a fő- és mellékszakirányos képzésben is, ahol például tanítottam árfolyampolitikát. Ezt főleg Gáspár Pállal megosztva, vagy sokszor úgy, hogy ő a főszakirányon, én pedig a mellékszakirányon tartottam a kurzust. Emellett kitaláltunk például egy gazdasági kormányzás tárgyat, ezt be is vezettük a szakirány tantervébe. Szintén kifejlesztettük akkoriban a magyar külgazdasági politika nevű választható tárgyat is. Ezek azt illusztrálják, hogy a tanszék adott lehetőséget arra, hogy az ember egy önálló profilt alakítson ki, és akkor nekem ez elsősorban a külgazdasági politika, nemzetközi integráció, globalizáció területét jelentette – publikálni is leginkább ezeken a területeken publikáltam.

Ami még érdekes ebből az időszakból, hogy ekkor indítottuk el a Káldor-díjat. A díj, amelynek kitalálásában még Veress József is részt vett, hagyományt teremtett, és érzékelteti azt, hogy mi olyan dolgokkal foglalkozunk, ami lényegében határterülete az elméletnek és a gyakorlatnak. Olyan előképeket keresünk, amelyek jó példák arra, hogy mindkettőt lehet igényesen művelni. Erre adódott lehetőségként Káldor Miklós, avagy Lord Nicolas Kaldor személyisége, aki igazából már a tanulmányait is Magyarországon kívül végezte, aztán már nem jött haza a második világháború időszakában. És bár azután egy rövid időszakot Magyarországon töltött, de alapvetően a Cambridge-i Egyetem poszt-keynesiánus professzoraként lett híres, amellett, hogy rendszeresen foglalkozott gazdaságpolitikai tanácsadással az 1960-as és '70-es évek brit kormányai mellett. Nagyon sokat írt adórendszeréről, adópolitikáról, de például az európai integráció ügyeiről is. Többek között arról, érdemes-e az Egyesült Királyságnak belépnie az Európai Közösségbe. Ő ennek ellenzője volt, nagyon érdekes tanulmányai maradtak fenn arról, hogy miért is kellett volna ezt kétszer

is megfontolni. Ennek egyébként egy fő tényezője az volt, hogy az Európai Közösség akkor már erősen gondolkodott a valutaunióról. Ekkor még nem vezették be, de erőteljesen gondolkodtak rajta, és Káldor úgy látta, hogy nincsenek meg az előfeltételei annak, hogy ez jól működjön.

A díj létrehozásához kérni kellett a család hozzájárulását. Káldor Miklósnak négy lánya van, közülük az egyiket megkérdeztük, aki maga is közgazdász professzor, hogy hozzájárul-e ehhez a díjalapításhoz Lord Kaldor neve alatt. Sikertelenül elnyerni a hozzájárulást, és onnantól kezdve, 1999-től évente kiadásra került a díj a tanszékünk által. Mindig egy kis esemény kíséri, kezdetben olyan személyiségek kapták, mint Király Júlia, Bihari Péter, Oblath Gábor, aztán egyre inkább a fiatalabb korosztályt célozta meg ez a jelentős szakmai elismerés. Azóta több alkalommal rendeztünk nemzetközi konferenciát is ehhez kapcsolódóan, ami azt mutatja, hogy ennek a névnek nemcsak itthon van jelentősége, hanem van egy nemzetközi elismertsége, nimbusza is abban a tekintetben, hogy keynesi, káldori, kaleckiánus elméletekről beszélnek, tehát ez egy fontos tradíció a közgazdaságtudományon belül.

Az egyetem maga is több intézményi átalakuláson ment keresztül. Hogyan emlékszik vissza Ön ezekre az átalakulásokra? Mi volt a jelentőségük a gazdaságpolitika oktatásában?

Én kihagytam tíz évet aközött, hogy 2005-ben elmentem Londonba, és 2015-ben megjöttem Brüsszelből. Ebben van egy kisebbfajta érdekesség is: Londonban ugyanazt a munkát végeztem, mint Bod Péter Ákos néhány évvel korábban. Erre az időszakra esett két fontos változás. Az egyik az, hogy a korábbi Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Corvinus Egyetemé alakult egy fúzió eredményeképpen. A másik tényező jelentősebb, ez az úgynevezett bolognai folyamat. Az Európai Unióba való belépéssel Magyarországon is kialakításra került a kétszintű felsőoktatás. És ezzel a mi tanszékünk nem nyert, sőt inkább veszített. Ezért utólag kellett elkezdeni a korrekciót mind az alapozó, mind a mesterképzés szintjén annak érdekében, hogy az a tartalom, amit a hallgatók a tárgy keretén belül kapnak, ne vesszen el, azaz ne kerüljenek ki úgy öt év után a nagybetűs életbe, hogy nem ismerik, milyen döntések, milyen intézmények határozzák meg a gazdasági fejlődést, a gazdaság működésének szabályozási keretét, hogy ez Magyarországon mennyiben más, mint egyéb európai vagy nem európai országokban. Tehát azokból az absztrakciókból, amiket az elmélet, a mikro- és a makroökonómia ad, kicsit közelebb lehessen lépni a gyakorlat irányába. Nyilván van rengeteg olyan gyakorlati tudnivaló, amit csak a munkahelyen tanul meg az ember a munkahely igényei szerint, de azért a semminél többet kell adni ezen a területen is.

Elég sok utólagos feladatot ad, hogy ezt a még mindig újnak tekinthető bolognai rendszert hozzá lehessen igazítani az élet tényleges elvárásaihoz és ahhoz a tudásszinthez, amivel az egyetemről kilépő közgazdászoknak rendelkezniük kell.

Maga a gazdaságpolitika tantárgy tartalma jelentősen átalakult?

Ez egy érdekes kérdés. Azt gondolom, hogy a tantárgy tartalma kellett, hogy valamennyit változzon, de az alapszerkezete nem változott, és ez szerintem helyes. Ez lényegében azt jelenti, hogy a gazdaságpolitika oktatása intézményi fókuszú, és ad egy szektorális keresztmetszetet arról, hogy milyen döntési folyamatok működnek. A szektorális itt azt jelenti, hogy van például pénzügypolitika, iparpolitika, regionális politika, és ezeknek a saját logikájáról, cél- és eszközrendszeréről kell rendelkezzen egy konkrét ismeretanyaggal a közgazdászahallgató. Fontos, hogy ez már a bachelor szinten meglegyen. És legyen fogalma a hallgatónak elméleti keretekről, ideológiákról,

doktrínákról is. Ez egy érdekes szempont, mert reagálni kell valamennyire arra is, hogy közben mi más zajlik az egyetemen. Ez alatt a nagyjából negyed évszázad alatt kikopott néhány tantárgy, és nem biztos, hogy pozitív folyamat, ha szélsőséges módon megszűnik valami. Például régen az alapozó képzésben kötelező volt a gazdaságtörténet, gazdaságföldrajz, és a felsőbb évfolyamokon volt kötelező jelleggel több félév közgazdasági elmélet-történet. Főleg az utóbbi az, aminek a redukciója egy jelentős veszteség, mert így beszűkül a közgazdasági gondolkodás képessége, ha nem láthatja át a hallgató, hogy milyen típusú evolúció eredményeként gondolkodunk úgy ma a gazdasági működésről, folyamatokról, irányításról, ahogy gondolkodunk. Tehát ha azt látjuk, hogy bizonyos ismeretanyagok kikopnak vagy beszűkülnek, akkor nekünk a gazdaságpolitika keretében van lehetőségünk, sőt én azt gondolom kötelességünk, hogy valamennyire ezt kompenzáljuk. Adni valamennyi kis elmélet-történetet, adni valamennyi kis gazdaságtörténetet, adni valamennyi európai uniós ismeretanyagot, annak érdekében, hogy a hallgatók ne szenvedjenek hátrányt a tananyag szerkezet esetleges változásai miatt.

Magyarország több gazdaságpolitikai rendszer- és szemléletváltást is megélt az elmúlt 30 évben. Ezt a szituációt hogyan kezelte a tanszék?

Itt többfajta változásra kell gondolni. Az egyik maga a piacgazdaságra való áttérés az 1990-es évek elején, ami Magyarországon az elméletet tekintve nem, de a gyakorlatot tekintve sokk-szerűen történt. Magyarországon a közgazdasági gondolkodást és oktatást nem érte váratlanul, felkészületlenül a változás, mert az oktatók egy jelentős része már az 1970-es, '80-as években nemzetközi kitekintéssel rendelkezett. Zajlott egy reformfolyamat; mi már az 1980-as évek második felében sem ugyanazt tanultuk, mint amit a '70-es években tanultak a kollegák, és mire mi végeztünk 1989-ben, addigra már indult a következő reform. Tehát négy-öt évente zajlott valami olyan megújítása a tananyagnak, és ebből a szempontból egyfajta fokozatosságot lehetett érzékelni. De ha egy ilyen nagyon nagy átalakulás van az országban, mint ami az 1990-es évek elején történt, akkor egy átfogóbb jellegű változásra is szükség van. Lényegében a tanszék születése ehhez kötődik, a korábbi Népgazdaságtervezési Intézet felbomlott, önálló tanszékek jöttek létre, másfajta tanszékek közötti együttműködések, konfigurációk, később intézetek alakultak. A tanszék az önállóságát ennek az 1989-es átalakulásnak köszönheti szervezeti értelemben.

A következő kérdés az, hogy a későbbi jelentős változások okoztak-e valamilyen törést vagy fejlődést. Itt azt lehet mondani, hogy a legjelentősebb változás, ami ebben a 30 évben történt, és nagyjából megfelel ez az időszakot, az Európai Unióhoz való csatlakozás. Ez nyilván azt jelenti, hogy a tananyag változásában sok mindennek tükröznie kell az integráció előrehaladását. Más tantárgyak, mint a mikro- vagy a makroökonómia nem feltétlenül kell, hogy erre tekintettel legyenek, a gazdaságpolitika igen. Egy konkrét példa: ha szó van a tananyagban kereskedelem-politikáról, regionális politikáról vagy agrárpolitikáról, mivel ezek ma már 90%-ban uniós keretben zajlanak, az újdonságokat folyamatosan be kellett építeni a tananyagba. Fontos, hogy általában véve is kapjanak egy képet a hallgatók, hogy milyen munkamegosztás, milyen hatáskörmegosztás érvényesül az Európai Unió és a tagországok között a gazdaságpolitika kérdéseiben.

Vannak további példák arra, hogy változik a világ, illetve változik a gazdaságpolitikai viták fókuszra rajtunk kívül, és ezt valahogy be kell építeni a tananyagba. A legutóbbi időszakban kezdtük el azt, hogy legyen egy külön előadás az innováció gazdaságtanáról és gazdaságpolitikájáról. Nyilván korábban is meg lehetett volna ezt tenni, de most tűnik úgy, hogy nagyon sok szó esik nemcsak Magyarországon kívül, de most már egyre inkább itthon is az úgynevezett negyedik

ipari forradalomról és hasonló trendekről. Nagyon gyorsan nem lehet egy új tankönyvet írni, de azt meg lehet tenni, hogy az előadássorozatban kapjon helyet ez a téma, és mind az alapozó képzésben, mind pedig a mesterképzésben részt vevő hallgatók lássák azt, hogy az innováció, a kutatás-fejlesztés egyre inkább szervesül a gazdasági kormányzás részeként, és stratégiai jelentősége van a növekedési potenciál szempontjából.

Ki tudna emelni valami olyat a tananyagból, amit a hallgató nem tud más tantárgyból megtanulni, pedig egy közgazdász számára elengedhetetlen?

Például az elmúlt 30 év magyar gazdaságpolitikájáról mi próbálunk egy szisztematikus képet nyújtani. Ez be van ágyazva általában a gazdaságpolitika szektorális, intézményi, ideológiai elemzésébe is. Ez egy fontos terület, még akkor is, ha valaki vállalati közgazdász lesz, de akkor is, ha az államigazgatásban dolgozik majd, ezzel nagyon fontos megismerkedni. Természetesen lehet átfedés a mi tananyagunk és más tanszékek tananyaga között, de az a gerince a dolgoknak, hogy milyen feladatokból állt a gazdasági rendszerváltás, mikor milyen stabilizációs politika zajlott, abban milyen jelentősége volt az adórendszernek, az árfolyampolitikának, hogyan próbálták összehangolni egymást követő kormányok a stabilitás és a növekedés igényeit. Azt gondolom, hogy ez egy fontos, sőt nélkülözhetetlen anyag, ami a közgazdasági műveltségnek is egy alapvető pillére.